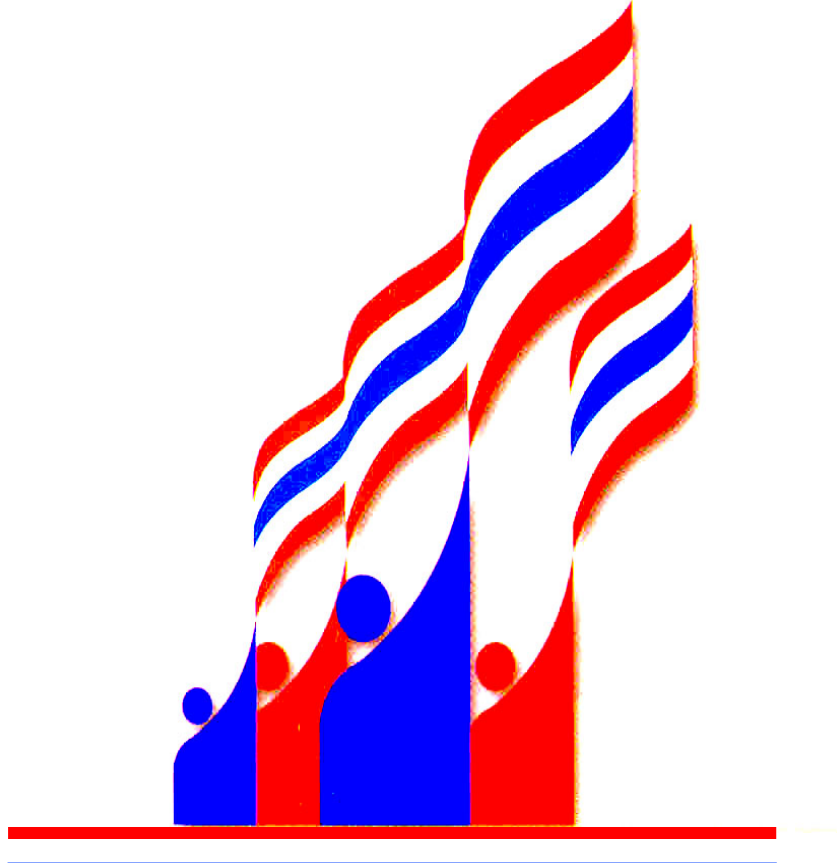

หลักราชการ

พระราชบัญญัติใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

รวบรวมโดย
กลุ่มงานการเจ้าหน้าที่
สำนักงานเลขาธิการกรม
กรมการค้าภายใน

หลักราชการ

พระราชบัญญัติใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำนำ

ตามที่รัฐบาลได้จัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๕๑ ขึ้น เพื่อใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยในประเด็นยุทธศาสตร์ ๖ ง การป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้กำหนดให้สนับสนุนให้ภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมในการรณรงค์อย่างจริงจัง ปลูกฝังจิตสำนึกและค่านิยมของสังคมให้ประชาชนร่วมกันต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และให้ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาคราชการและภาคเอกชน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสใน การปฏิบัติงาน นั้น

เพื่อสนองเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบให้ได้ผลอย่างจริงจัง กรมการค้ำภายในจึงรณรงค์ ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน และสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างจริงจัง โดยได้รวบรวม **หลักฐานการ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์และพิมพ์พระราชทานแก่ข้าราชการในการพระราชพิธีตรุษสงกรานต์ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗** จัดทำเป็นหนังสือมอบให้หน่วยงานต่างๆในสังกัดกรมการค้ำภายใน เพื่อเผยแพร่ให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบและเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการต่อไป

สำนักงานเลขาธิการกรม กรมการค้ำภายใน หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกคน เพื่อร่วมกันต่อต้านและป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างยั่งยืน ต่อไป

.....

กลุ่มงานการเจ้าหน้าที่
สำนักงานเลขาธิการกรม
กรมการค้ำภายใน
สิงหาคม ๒๕๕๐

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	๓
หลักการ : ๑. ความสามารถ	๖
หลักการ : ๒. ความเพียร	๖
หลักการ : ๓. ความไหวพริบ	๗
หลักการ : ๔. ความรู้เท่าถึงการณ์	๘
หลักการ : ๕. ความซื่อตรงต่อหน้าที่	๘
หลักการ : ๖. ความซื่อตรงต่อคนทั่วไป	๙
หลักการ : ๗. ความรู้จักนินยคน	๑๑
หลักการ : ๘. ความรู้จักผ่อนผัน	๑๓
หลักการ : ๙. ความมีหลักฐาน	๑๔
หลักการ : ๑๐. ความจงรักภักดี	๑๕

หลักราชการ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

และพิมพ์พระราชทานแจกข้าราชการ

ในการพระราชพิธีตรุษสงกรานต์ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

ในสมัยปัจจุบันนี้ใคร ๆ ก็ย่อมทราบอยู่แล้วว่า การศึกษาเจริญขึ้นมากกว่าในเวลาก่อน ๆ นี้เป็นอันมาก และมี
ตำรับตำราสำหรับสอนศิลปและวิทยาแทบทุกอย่าง เหตุฉะนี้ จึงทำให้คนบางจำพวกหลงไปว่า "รู้อะไรก็ไม่สู้
วิชา" และด้วยความหลงอันนี้จึงเลยทำให้หลงเลยนึกต่อไปว่า "ไม่ว่าจะทำการในหน้าที่ใด ๆ ข้อสำคัญมีอยู่อย่าง
เดียวแต่เพียงจะพยายามให้ได้คะแนนมาก ๆ ทุกคราวที่สอบไล่ในโรงเรียน และให้ได้ประกาศนียบัตรหลาย ๆ ใบ
แล้วพอออกจากโรงเรียนก็เป็นอันจะไม่ต้องพยายามทำอะไรอีกต่อไป ทั้งลาภ ทั้งยศ ทั้งทรัพย์ จำจะต้องหลั่งมา
ไหลมาทีเดียว

บุคคลจำพวกที่คิดเห็นว่วิชาเป็นแก้วสารพัดนึกเช่นนี้เมื่อเข้าทำการแล้ว ถ้ามันไม่ได้รับตำแหน่งสูงเพียงพอแก่
ที่ตนตีราคาของตนไว้ และภายหลังทรัพย์ทั้งหลายไม่ทันใจ ก็บังเกิดความหลงใจ แล้วบังเกิดความไม่พอใจ
เมื่อบังเกิดความไม่พอใจแล้วก็บังเกิดความริษยา เมื่อเกิดความริษยาขึ้นแล้วก็หมดความสุข

แท้จริงบุคคลจำพวกนี้ลึมนึก หรือไม่เคยนึกทีเดียวว่ามีภษิตโบราณ ท่านได้กล่าวไว้แล้วว่า "วิชาท่วมหัวเอาตัว
ไม่รอด" คำที่ท่านกล่าวไว้เช่นนี้ควรที่จะหวนคำนึงดูบ้างว่าท่านมุ่งความกระไร ? ท่านยอมมุ่งความว่า วิชา
เปรียบเหมือนเครื่องแต่งตัว ซึ่งใครมีทุนแล้วก็อาจจะหาแต่งได้เท่ากัน แต่ถึงแม้ว่าจะมุ่งหางหงส์พัดหน้าใส่ชฎา
ทอง ถ้าแม้ว่ารำไม่งามเขาก็ไม่เลือกเอาเป็นตัววิหนาเป็นแน่ละ ถ้าคนเราต้องการแต่วิชาอย่างเดียวเป็นเครื่อง
นำไปสู่ความเป็นใหญ่ ปานนี้พวกครูบาอาจารย์ทุกคนคงต้องเป็นคนใหญ่คนโตไปด้วยกันหมดแล้ว แต่แท้ที่จริง
ศิษย์ที่ดีกว่าครูละก็ไป แล้วไม่ควรที่จะเป็นไปไม่ได้ เพราะครูเป็นผู้สอนวิชาให้แก่ศิษย์ เหตุใดศิษย์จึง
จะวิ่งไปดีกว่าครูเล่า ถ้าลองไตร่ตรองดูข้อนี้ให้ถี่หน่อยจะเห็นได้ว่า ไม่ใช่เพราะวิชาอย่างเดียวเสียแล้ว ต้องมีคุณ
วิเศษอื่นประกอบด้วยอีก คุณวิเศษเหล่านี้ จะขอพรรณนาแต่พอสังเขป ดังต่อไปนี้

หลักวิชาการ : ๑. ความสามารถ

คำว่าสามารถนั้น มีบางคนก็เข้าใจกว้าง ๆ บางคนก็เข้าใจแคบ ๆ อย่างที่แคบ คือใครทำการได้ดีเต็มตามวิชาที่ได้เรียนรู้มาแล้ว ก็เรียกว่าเป็นคนที่มีความสามารถเสียแล้ว แต่แท้จริงควรจะใช้คำว่าชำนาญจะเหมาะสมกว่า เปรียบเหมือนช่างไม้ ช่างเหล็กหรือช่างอะไร ๆ ที่ทำงานดี ๆ ก็หากกล่าวไม่ว่าเขาสามารถ มักกล่าวแต่ว่าเขาฝีมือดี และผู้ที่ขี่ม้าขับรถเก่ง ๆ ก็หากกล่าวไม่ว่าเขาสามารถ กล่าวแต่ว่าเขาชำนาญ แต่ผู้ที่ได้รับรู้วิทยาการอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วใช้ความรู้นั้น โดยอาการอันซ้ำของ มักกล่าวกันว่าเขาสามารถ ซึ่งเป็นการส่งเสริมเกินกว่าที่ควรไปโดยแท้ อันที่จริงผู้ที่ได้เรียนการช่างไม้จนทำการในหน้าที่ของเขาได้ดีทุกสถานแล้ว ไม่เลวไปกว่าผู้ที่ได้เรียนกฎหมายจนว่าความได้นั้นเลย แต่เป็นชำนาญการคนละอย่างเท่านั้น แต่ถ้าจะแปลความสามารถให้กว้างออกไป ต้องแปลว่าสิ่งซึ่งกระทำให้ความเป็นใหญ่มีมาแต่ผู้ที่มีอยู่ และจะแปลให้ดีกว่านี้ก็ยาก เพราะความสามารถเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ในตำรับตำราอันใด และจะสอนให้แก่กันก็หาได้ไม่ ย่อมเป็นสิ่งซึ่งบังเกิดในตัวบุคคลเอง หาใช่เพราะขึ้นโดยหาคะแนนมาก ๆ ในเวลาสอบไล่ในโรงเรียนหรือโดยได้ประกาศนียบัตรหลาย ๆ ใบก็หามิได้ การแปลคำว่าสามารถแคบไปนั้นแหละ ทำให้เป็นเครื่องบารุงความโทมนัสแห่งบุคคลบางจำพวกเป็นอันมาก คำว่าสามารถควรแปลเสียให้กว้างที่เดี๋ยวนั้น **"อาจจะทำการงานให้เป็นผลสำเร็จได้ดียิ่งกว่าผู้ที่มีโอกาสเท่า ๆ กัน"** เช่น ต่างว่าคน ๒ คนได้เรียนหนังสือโรงเรียนเดียวกัน สอบไล่ได้ปาน ๆ กัน ได้ไปยุโรปด้วยกัน เรียนเท่า ๆ กันอีก และกลับพร้อมกัน เข้ารับราชการพร้อมกันในหน้าที่คล้าย ๆ กัน แต่ครั้งเมื่อทำงานแล้ว คน ๑ รู้จักใช้วิชาของตนให้เหมาะแก่กาลเทศะและสมเหตุสมผล อีกคน ๑ ต้องคอยให้นายชี้หนทางให้ทำก่อนจึงทำ เช่นนี้นับว่าคนที่ ๑ เป็นผู้มีความสามารถมากกว่าคนที่ ๒

ความสามารถนั้นแหละ เป็นสิ่งซึ่งต้องการสำหรับคนที่จะใช้เป็นผู้บังคับบัญชาคน ไม่ว่าในหน้าที่ฝ่ายทหารหรือพลเรือน และเมื่อผู้ใหญ่เขาจะเลือกหาผู้บังคับบัญชาคน เขาย่อมจะพึงเล็งดูความสามารถมากกว่าดูภูมิวิชา (ถ้าเขาคิดถูก) แต่ผู้ใหญ่ที่หลงไปพึงเล็งแต่ภูมิวิชาเท่านั้นก็มี ซึ่งในไม่ช้าก็ต้องรู้สึกว่าคุณคิดผิด เพราะผู้ที่มิวิชาแต่ไม่รู้จักใช้วิชานั้นให้เป็นประโยชน์จริง ๆ ได้แล้ว ก็ไม่คิดอะไรกับวามรซึ่งถือแก้วไว้ในมือ แต่จะรู้ราคาแห่งแก้วนั้นก็หามิได้

ดังนั้นก็เป็นอันสรุปความได้แล้วว่า ความสามารถเป็นลักษณะอัน ๑ แห่งผู้บังคับบัญชาคน

หลักวิชาการ : ๒. ความเพียร

ความเพียรเป็นคุณวิเศษซึ่งนักปราชญ์โบราณท่านสรรเสริญกันนัก จึงมีพุทธภาษิตปรากฏอยู่ว่า "ความเพียรเป็นเครื่องพาดนข้ามพ้นความทุกข์" แต่ผู้มิวิชาสมัยใหม่นี้ก็ไม่รู้สึกคุณวิเศษแห่งความเพียรอีกเหมือนกัน เพราะเหตุที่มีความเชื่อมั่นเสียแล้วว่าวิชาอาจจะพาดนไปถึงไหน ๆ ก็ได้ จึงไม่รู้สึกความจำเป็นที่จะต้องใช้ความเพียร โดยมากก็มักจะกล่าวว่า "ความเพียรเราได้ใช้แล้ว เราจึงได้มีวิชาความรู้ได้ถึงปานนี้ ถ้าเราไม่ได้มีความเพียรมาแล้ว เรามียังคงเป็นคนโง่อยู่อย่างเดิมหรือ?" คำกล่าวเช่นนั้นเมื่อฟังดูเผิน ๆ ไม่ได้ตรงตรงดูให้ดี บางทีก็หลงเห็นตามไปด้วย แต่แท้จริงที่กล่าวเช่นนั้นหาถูกไม่ การที่เรียนรูวิชานั้นเพราะอุตสาหพยายาม โดยเฉพาะชั่วเล่น ๑ ครั้ง ต่างหาก คือสู้กัดฟันทนลำบากเอาพัก ๑ พอให้สอบไล่ได้คะแนนสูง ๆ เพื่อหวังจะได้หาความสุขในทาง

เกียจคร้านเท่านั้น ซึ่งจะเรียกว่าเพียรจริงไม่ได้ การวิ่งทางไกล ๑๐๐ เมตร กับการวิ่งทางไกลตั้งกิโลเมตรขึ้นไป นักเลงกีฬาเขาถือว่าฝึกกันอย่างไรรวม ความอดสาหรือเรียนจนเพียงพอได้สอบไล่ได้ กับการเพียรต่อไปแม้เมื่อออกจากโรงเรียนแล้วก็ฝึกกันจะนั้น

คำว่าเพียรแปลว่า **"กล้าหาญไม่ย่อท้อต่อความยากและบากบั่นเพื่อจะข้ามความขัดข้องให้จงได้ โดยใช้ความอดสาหรือวิริยภาพมิได้ลดหย่อน"**

เมื่อแปลคำว่าเพียรเช่นนี้แล้ว ก็จะแลเห็นได้เสียแล้วว่า การเพียรไม่ได้เกี่ยวแก่การมีวิชามากหรือน้อย และคนที่ไม่มีวิชาเลยก็อาจที่จะเป็นคนเพียรได้ และถ้าเป็นคนเพียรแล้วบางทีก็อาจที่จะได้เปรียบผู้ที่มีวิชาแต่ขาดความเพียรนั้นได้เป็นแน่แท้

ความจริงมีอยู่เช่นนี้ แต่ผู้ที่ติราคาคิดว่าเป็นคนที่มีวิชาดีมักจะลืมนึกถึงข้อนี้ จึงไม่เข้าใจว่าเหตุใดผู้ที่มีวิชาน้อยกว่าตนจึงกลับได้ดีมากกว่า และลืมนึกไปว่าวิชานั้นจะเป็นสมบัติโดยจำเพาะบุคคลผู้ใด ผู้ใดหรือหมู่หนึ่งหมู่ใดเท่านั้นก็หาไม่ได้ วิชาความรู้ย่อมเป็นของกลางสำหรับโลก เป็นทรัพย์อันไม่มีเวลาสิ้นสุด และไม่มีผู้ใดในโลกนี้จะกล่าวได้เลยว่าเรียนวิชาจบหมดแล้ว ผู้ที่เป็นนักปราชญ์แท้จริง ไม่ว่าจะเป็นคนชาติใด ภาษาใด ย่อมจะรู้สึกอยู่ว่า คนเรายิ่งเรียนรู้มากขึ้นก็ยิ่งจะแลเห็นแจ่มแจ้งขึ้นทุกทีว่า ความรู้ของตนเองนั้นมีน้อยปานใด แต่ตรงกันข้าม ผู้ที่โง่เขลาภูมิความรู้ของตนอยู่เสมอโดยเข้าใจว่าตนเป็นผู้มีความรู้สูงนั่นแหละ เป็นคนโง่โดยแท้จึงไม่เข้าใจความจริงอย่างเช่นที่นักปราชญ์เขาเข้าใจกัน และอาศัยความเข้าใจผิดอันนั้นเองจึงมิได้ชวนขวยสืบไป และด้วยเหตุนี้เองผู้ที่เขามีได้ตลอด เป็นแต่ตั้งความเพียรให้สม่ำเสมอไป จึงมักเดินทันและแซงขึ้นหน้าผู้ที่มีวิชาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด

อนึ่ง ผู้ที่แสดงตนเป็นคนเพียรแล้ว ก็เหมือนแสดงให้ปรากฏว่า ถ้าแม้ได้รับมอบให้กระทำการในหน้าที่ใด ก็คงจะใช้สุดสาหรือวิริยภาพโดยสม่ำเสมอเพื่อทำกิจการนั้น ๆ ให้บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จด้วยดีดังได้ ดังนั้นเมื่อผู้ใหญ่จะเลือกหาคนใช้ในตำแหน่งบังคับบัญชาคน จึงพึงเล็งหาคนเพียรมากกว่าคนที่มีความรู้ แต่เกียจคร้านหาความบากบั่นอดทนมิได้

หลักราชการ : ๓. ความไหวพริบ

ความไหวพริบเป็นลักษณะอีกอย่าง ๑ ซึ่งต้องการสำหรับ บุคคลที่จะใช้ในหน้าที่บังคับบัญชา

ความไหวพริบเป็นสิ่งที่บังเกิดมีขึ้นในนิสัยแห่งบุคคลเอง หากแต่รับตำราใดเรียนรู้ก็หาไม่ได้และยากที่จะสอนกันได้จะได้ก็เพียงแนะนำหนทางให้ฝึกฝนเองขึ้นเท่านั้น แต่ถ้าไม่มีพื้นเดิมอยู่แล้ว ถึงจะแนะนำก็หาเป็นผลดีจริงไม่

ความไหวพริบ แปลว่า **"รู้จักสังเกตเห็นโดยไม่ต้องมีใครเตือนว่ามีเหตุเช่นนั้น ๆ จะต้องปฏิบัติกรอย่างนั้น ๆ เพื่อให้บังเกิดผลดีที่สุดแก่กิจการทั่วไป และรีบทำการอันเห็นควรนั้นโดยฉับพลันทันท่วงที"**

ความไหวพริบนั้น จะเป็นเพราะมีวิชาอย่างน้อยก็หาไม่ได้ เหตุฉะนั้น ผู้ที่มีวิชามากแต่บกพร่องในความไหวพริบแล้ว บางทีก็สู้คนที่มีวิชาน้อยกว่าแต่มีความไหวพริบมากกว่าหาได้ไม่ คือถ้ามีเหตุซึ่งจำเป็นต้องทำการโดยทันทีทันควัน จะมีเวลามัวคั่งตำราอะไรที่ไหน ต้องรีบปฏิบัติภารกิจไปให้ทันท่วงทีจึงจะไม่เสียการ

ผู้ที่จะใช้เป็นผู้บังคับบัญชาคน เหมือนเป็นผู้ต้องคิดแทนคนมาก ๆ คือจะเอาตัวรอดแต่โดยลำพังหาได้ไม่ ต้องพาคนในบังคับบัญชาของตนรอดพ้นไปได้ด้วย และอาจจะต้องใช้ความคิดเช่นนี้โดยปัจจุบันทันด่วนด้วยบ่อย ๆ เหตุฉะนั้นในการเลือกผู้บังคับบัญชาคนจึงต้องพึงเล็งดูความไหวพริบของบุคคลนั้นด้วย

หลักการ : ๔. ความรู้เท่าถึงการณ์

คำว่า "รู้เท่าไม่ถึงการณ์" เขามักใช้เป็นคำติเตียนกันว่าเป็นความบกพร่องเพราะฉะนั้นควรจะพิจารณาดูว่า ความรู้เท่าถึงการณ์นั้น แปลว่าอะไร ๆ

แปลว่า "รู้จักปฏิบัติกิจการให้เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง" ที่จะเป็นเช่นนี้ได้ก็ต้องเป็นผู้ที่รู้จักเลือกที่จะปฏิบัติอย่างไรจึงจะเหมาะสมแก่เวลาและที่ ให้สมเหตุสมผลจึงจะเป็นประโยชน์ที่สุด อันความคิดในทางการใด ๆ ถึงแม้ว่าจะดีปานใดก็ตาม แต่ถ้าใช้ไม่เหมาะสมแก่เวลา คือทำก่อนที่ถึงเวลาอันควรหรือภายหลังเวลาอันควร ก็อาจที่จะไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควรได้รับ หรือกลับกลายเป็นผลร้ายไปก็ได้ เช่นต่างว่าเราคิดจะนำพลเดินไปทางหาดทรายอัน ๑ ซึ่งเป็นทางลัดตัดไปถึงที่ซึ่งจะเอาชัยแก่ข้าศึกได้ ดังนั้นนับว่าเป็นความคิดอันดีโดยแท้ แต่ถ้าต่างว่าทางหาดนั้นเปลี่ยวมีเวลาที่เดินได้สะดวก แต่ในขณะที่น้ำลงแห้งที่เดียวเท่านั้น ฉะนั้น แม้เราเดินไปในขณะเมื่อน้ำยังมีทันลงมากพอ หรือรั้งรอไปจนน้ำกลับขึ้นเสียใหม่อีกแล้วก็คงจะไปไม่ได้ หรือได้ก็แต่โดยต้องเสียสัมภาระบ้าง ดังนั้นนับว่าเลือกเวลาไม่เหมาะสม เลยทำการซึ่งแท้จริงเป็นความคิดดีนั้น ไม่ตลอดไปได้ ส่วนการเลือกที่ให้เหมาะสมก็คล้าย ๆ กัน เช่นจะคิดสร้างป้อมอย่างแน่นหนาและเต็มไปด้วยปืนหนัก ๆ ลงในที่ชายเลน ป้อมซึ่งแท้จริงเป็นของดีก็จะกลับกลายเป็นของที่ใช้ไม่ได้ไป ดังนี้ เป็นต้น

ความรู้เท่าถึงการณ์นี้ จะมีตำราหรือครูบาอาจารย์สั่งสอนได้ก็หาไม่ อย่างดีที่พอจะศึกษาได้ก็แต่โดยอาศัยความอดสาหากาเพียรจดจำแบบอย่างของผู้อื่นซึ่งเขาได้ปฏิบัติมาแล้วในเวลาที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น แต่ที่จะวางใจยึดถือเป็นแบบแผนเท่านั้นก็ไม่ได้ เพราะถ้าหากว่าไปประสบเหตุการณ์ซึ่งมิได้มีอยู่ในแบบแผนแล้ว ก็จะมีใจไม่รู้อะไรจะทำอย่างไรเสียอีก จึงเป็นอันต้องอาศัยความไหวพริบในตัวเองประกอบด้วย จึงจะเป็นผู้รู้เท่าถึงการณ์อย่างบริบูรณ์

หลักการ : ๕. ความซื่อตรงต่อหน้าที่

ข้อนี้เป็นข้อสำหรับคนทั่วไป ทั้งผู้ใหญ่และผู้เยาว์และจะเป็นผู้ส่งหรือผู้รับคำสั่งก็เหมือนกัน เมื่อเป็นสิ่งสำคัญ เช่นนี้แล้วก็เป็นที่น่าประหลาดใจที่สุดที่ผู้คนโดยมากเข้าใจข้อนี้น้อยเต็มที่

ถ้าจะถามว่า ความซื่อตรงต่อหน้าที่แปลว่าอะไร บางทีจะได้รับคำตอบต่าง ๆ กันอย่างน่าอัศจรรย์ทีเดียว บางคนก็น่าจะตอบว่า "ไปออฟฟิศทุกวัน ตรงตามเวลา ไม่ขาดและไม่ช้า" ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าเป็นอันใช้ได้ส่วน ๑ แต่จะต้องขอลงถามต่อไปว่าเมื่อไปถึงออฟฟิศแล้วนั้นไปทำอะไร? ถ้าเพียงแต่ไปนั่งสูบบุหรี่คุยกับเกลอถึงเรื่อง

เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีนินทานายของตัวเองหรือนินทาคนอื่นเป็นต้น หรืออ่านหนังสือพิมพ์ หรือเขียน "คอร์เรสปอนเดนซ์" ส่งไปลงหนังสือพิมพ์ตาคนเล่น ดั่งนี้นับว่าไม่ใช่ชื่อตรงต่อหน้าที่ ที่ออฟฟิศเป็นที่สำหรับทำงาน และถ้าไปออฟฟิศไม่ได้ทำงานแล้วก็เท่ากับไม่ได้ไป เพราะฉะนั้นถ้ายกเอาการไปออฟฟิศทุกวันเป็นพยานแห่งความชื่อตรงต่อหน้าที่เพียงพอแล้วหาได้ไม่ ต้องประกอบกับไปทำการงานเป็นประโยชน์โดยตรงตามหน้าที่ด้วยจึงจะใช้ได้

บางคนก็อาจจะตอบว่า "ชื่อตรงต่อหน้าที่แปลว่าไม่โกงเงินหลวง" ซึ่งนับว่าเป็นคำตอบที่ใช้ได้เหมือนกัน แต่จะรับรองว่าถูกต้องบริบูรณ์ก็ยังไม่ได้อีก เพราะเป็นแต่เว้นจากการฉ้อโกงเท่านั้นจะถือได้ว่าได้ทำการอะไรให้เป็นขึ้นเป็นอันไม่ได้ และถ้าจะถือเอาการเว้นจากโกงเป็นความชอบแล้ว ก็จะมีต้องถือต่อไปด้วยหรือว่า การโกงนั้นเป็นของปกติ? จำจะต้องถือเช่นนั้น จึงจะยกความไม่โกงขึ้นเป็นความชอบได้ เพราะการทำความชอบต้องแปลว่าทำดีผิดปกติ ก็อันที่จริงการไม่โกงนั้นเพราะความละเอียดรอบคอบ หรือกลัวบาป หรืออย่างต่ำลงไปอีกหน่อยก็เพราะกลัวติดคุกต่างหาก เพราะฉะนั้นการที่รักษาตัวของตัว จะเรียกว่าทำลายความชอบอย่างไร ต้องเรียกแต่ว่าประพฤติเสมอตัวเท่านั้นถ้าจะตอบให้ดีที่สุด ควรตอบว่า **"ความชื่อตรงต่อหน้าที่ คือตั้งใจกระทำกิจการ ซึ่งได้รับมอบให้เป็นหน้าที่ของตนนั้นโดยซื่อสัตย์สุจริต ใช้ความอุตสาหวิริยภาพเต็มสติกำลังของตน ด้วยความมุ่งหมายให้กิจการนั้น ๆ บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จโดยอาการอันงดงามที่สุดที่จะพึงมีหนทางจัดไปได้"** ตามที่กล่าวมานี้ ดูก็ไม่สู้จะเป็นการยากเย็นอันใด แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีคนอยู่บางคน ซึ่งไม่สามารถจะปฏิบัติเช่นนี้ได้ โดยมากมักเป็นเพราะเหตุที่ติราคาดนแพงกว่าที่ผู้อื่นเขาดี เช่นเขามอบให้กวาดเฉลียง ถ้าจะตั้งใจกวาดไปให้ได้ดีจริง ๆ ก็จะได้ดี แต่นี่หาเป็นเช่นนั้นไม่ กลับเห็นไปเสียว่า ถ้าแม่ได้เลี้ยงขะมัดก็จะดี แล้วก็เลยไปคิดฟุ้งซ่านแต่ในการเลี้ยงขะมัดซึ่งมิใช่หน้าที่ ละทิ้งการกวาดเฉลียงซึ่งเป็นหน้าที่ของตนแท้ ๆ นั้นเสีย คราวนี้ต่างว้ายายให้ไปทำหน้าที่เลี้ยงขะมัดตามปรารถนา พอใจหรือ ๆ เปล่าเลยไปพลไปคิดถึงการรดต้นไม้ ถ้าเปลี่ยนให้ไปทำการรดต้นไม้ ก็ไปพลไปคิดถึงการกวาดกระไดไซร้ทำอะไรไปอีก บุคคลที่เป็นเช่นนี้เป็นตัวอย่างอันแท้แห่งผู้ไม่ชื่อตรงต่อหน้าที่ เปลืองสมองซึ่งเอาไปใช้ในสิ่งซึ่งไม่ใช่กิจของตนเลย ผู้ที่ชื่อตรงต่อหน้าที่แท้จริงแล้ว เมื่อรับมอบให้ทำการอะไรต้องตั้งใจตั้งหน้าทำการอันนั้นไปอย่างดีที่สุด ปล่อยให้เป็นที่ผู้ใหญ่เขาวินิจฉัยว่าความสามารถเหมาะเพียงเท่านั้น หรือจะพอขยับเขยื้อนเลื่อนขึ้นทำงานในตำแหน่งที่สูงกว่านั้นขึ้นไป ถ้าผู้ใดประพฤติให้ชื่อตรงต่อหน้าที่อะไรที่มอบหมายให้ทำคงไม่ละทิ้ง

หลักราชการ : ๖. ความชื่อตรงต่อคนทั่วไป

ข้อนี้เป็นคุณวิเศษสำคัญอัน ๑ ซึ่งทำให้เป็นที่นิยมแห่งชนทั่วไป เว้นเสียแต่คนโง่จึงจะเห็นเป็นความโง่ และคนโง่เห็นเป็นโอกาสสำหรับโง่

คนเราไม่ว่าจะเป็นคนสำคัญปานใด ย่อมต้องอาศัยกำลังผู้อื่นในกิจการบางอย่าง จึงมีสุภาสิตโบราณกล่าวไว้ว่า "ป่าพึ่งเสือ เรือพึ่งพาย นายพึ่งบ่าว เจ้าพึ่งข้า"

หลักราชการ : ๗. ความรู้จักนิสัยคน

ข้อนี้เป็นของสำคัญสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่จะต้องปฏิบัติกิจการ ติดต่อกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย

ถ้าเป็นผู้น้อย เป็นหน้าที่จะต้องศึกษาและสังเกตให้รู้นิสัยของผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของตน ต้องรู้ว่าคุณคิดความเห็นเป็นอย่างไร ชอบทำงานอย่างไร ชอบหรือชังอะไร เมื่อทราบแล้วก็อาจที่จะวางความประพฤติและทางการงานของตนเองให้ต้องตามอัธยาศัยของผู้ใหญ่นั้นได้ ที่แนะนำเช่นนี้ ไม่ใช่แปลว่าให้สอพลอเป็นแต่ให้ผ่อนผันให้เป็นการสะดวกที่สุดแก่การเท่านั้น การที่สอพลอนั้นไม่จำเป็นเลย แต่การที่จะอวดดีกระด้างกระเดื่อง เพื่อแสดงความฉลาดหรือสามารถของตนเองก็ไม่จำเป็นเหมือนกัน และหาใช่หนทางที่ปราชญ์สรรเสริญไม่ ตรงกันข้าม ปราชญ์ย่อมสรรเสริญผู้ที่รู้จักเจียมตัว จึงได้จัดเอา "มทว" เข้าไว้เป็นธรรมอัน ๑ ในธรรมทั้ง ๑๐ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินจะต้องทรงปฏิบัติเป็นนิตย ผู้ที่รู้จักอ่อนน้อมยอมเป็นที่รักใคร่และเมตตาแก่ผู้ใหญ่ และถ้าประพฤติดนเป็นคนอ่อนน้อมอยู่โดยปกติแล้ว ถึงว่าจะพูดจาทักท้วงผู้ใหญ่บ้างในทางที่ถูก ผู้ใหญ่ก็โกรธไม่ได้เลย

ถ้าตนเป็นผู้ใหญ่ มีหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาคนมาก ๆ การรู้จักนิสัยคนก็ยิ่งเป็นการจำเป็นยิ่งขึ้น เพราะคนเราไม่ใช่ฝูงแพะฝูงแกะ ซึ่งจะต้อนไปได้โดยใช้รื่อง "สุย ๆ" หรือเอาไม้ไล่ตี บางคนก็ชอบขู่ บางคนก็ชอบปลอบ เพราะฉะนั้นจะใช้แต่ขู่อย่างเดียวหรืออวยอย่างเดียวหาได้ไม่

นิสัยของคนต่างชาติก็มีต่างกัน เพราะฉะนั้นจะใช้บังคับบัญชาด้วยแบบแผนอย่างเดียวกันหมดหาเหมาะไม่ คนสมัยใหม่มักหลงในข้อนี้อยู่เป็นอันมาก และมักพอใจเอาแบบอย่างของต่างประเทศมาใช้ในการบังคับบัญชาคนไทยตามที่เป็นมาแล้วและยังเป็นอยู่เป็นอันมาก ข้างฝ่ายทหารมักเอียงไปข้างแบบเยอรมันคือคิดจะเอาแต่อำนาจบังคับตะบมไปเพราะครุฑทหารบกเป็นเยอรมัน แต่คนไทยเรานิสัยติดกับคนเยอรมัน จึงไม่ชอบการถูกบังคับอย่างนั้น ชอบให้เอาใจบ้างพูดกันดี ๆ บ้าง ไม่ต้องดูอื่นดูไกล ดูแต่ข่าวในบ้านก็พอแล้ว ข่าวไทย ๆ เรารู้สึกตนว่า เป็นเพื่อนกับนายมากกว่าข่าวฝรั่งเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นจึงหาคนไทยยอมเป็นลูกจ้างฝรั่งได้ยาก ก็แต่ข่าวในบ้านยังเห็นตัวเกือบเท่านั้นเสียแล้วจะนี้ พลทหารหรือจะยอมเห็นตัวเลกว่านายทหาร ถ้าจะว่าไปด้วยชาติกำเนิด นายทหารหลายคนก็ได้มีตระกูลสูงกว่าพลทหารเลย ที่ดีกว่าก็แต่ในสวนวิชาซึ่งได้เรียนรู้มากกว่ากันเท่านั้น ความรู้สึกเช่นนี้ยอมมีอยู่เป็นแน่นอนในใจ

แห่งคนไทยโดยมาก สมด้วยพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงไว้เป็นคำโคลงว่า

ฝูงคนกำเนิดคล้าย	คลังกัน
ใหญ่ยอมเทศผิวพรรณ	แพกบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยกแต่ชั่วดีกระด้าง	อ่อนแก่ฤๅไหว ๆ

เมื่อความจริงเป็นอยู่เช่นนี้ ทางที่ดีที่สุดที่ผู้บังคับบัญชาทหารจะทำได้คือ ต้องแสดงตนเป็นเพื่อนทหารและเป็นข้าราชการด้วยกันกับพลทหาร มีหน้าที่จะต้องทำราชการอาศัยซึ่งกันและกัน ต่างกันด้วยตำแหน่งหน้าที่ คือหน้าที่นายทหารจะต้องใช้วิชาความรู้เพื่อนำพลไปสู่ที่ชัยชนะ เมื่อต้องอาศัยซึ่งกันและกันอยู่เช่นนี้ การที่จะให้มีข้อบาดหมางหรือเกลียดชังซึ่งกันและกันหาควรไม่

แต่การที่จะใช้ความอะลุ่มจนเกินไป ตามใจผู้น้อยทุกประการไป ก็ใช้ไม่ได้เหมือนกัน ผู้ที่ใช้ความอะลุ่มมักเข้าใจว่าถ้าทำเช่นนั้นคนจะรักใคร่มาก แท้จริงกลับกลายเป็นทำให้คนดูถูกและไม่ยำเกรง และเมื่อถึงเวลาที่บังคับจริง ๆ จัง ๆ บ้างก็เลยบังคับไม่ได้

การอะลุ่มมีอยู่ในหมู่พลเรือนมากกว่านายทหาร เพราะในทางพลเรือนได้อังกฤษเป็นครูเป็นพื้น และวิธีบังคับบัญชาการพลเรือนของอังกฤษ เขาใช้วิธีตามใจผู้น้อยมากอยู่ แต่ที่จริงของเราออกจะตามใจเกินครูไปเสียอีก จนการงานอะไร ๆ แทบจะสำเร็จเด็ดขาดอยู่ที่ผู้น้อยทั้งสิ้น ผู้ใหญ่อยู่ข้างจะเกรงใจผู้น้อยมาก คอยแต่จะเจี้ยหูฟังผู้น้อยอยู่เสมอ ข้อนี้เองทำให้ผู้น้อยได้ใจ เมื่อผู้ใหญ่สั่งหรือวางการอะไรที่ไม่พอใจแล้วก็ขอบนิทนาบให้ หรือร้ายกว่านั้น เขียนหนังสือ "คอร์เรสปอนเดนซ์" ส่งไปลงพิมพ์ไว้ในหนังสือพิมพ์ หรืออย่างเลวที่สุดถึงบัตรสนเท่ห์ว่าให้ดื้อ ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นของที่เสียวินัยและแบบแผนราชการทั้งสิ้น และเสื่อมเสียอำนาจและเกียรติยศของราชการ เปิดช่องให้ผู้อื่นเหยียดหยันหรือดูถูกได้ ทั้งทำให้ชาติเดียนได้ว่าไทยเราช่างไม่มีความปรองดองในหมู่อันเองเสียเลย

การที่ข้าราชการพลเรือนชั้นผู้น้อยละเล็งใจเข้าใจหน้าที่ของตนคิดไปได้ถึงปานนี้ ก็เพราะผู้ใหญ่ได้ใช้วิธีอะลุ่มจนเกินไปนั้นมาเสียช้านานแล้ว ถ้าได้ใช้การรักษาวินัยเสียบ้างตั้งแต่แรกแล้วก็จะไม่เป็นไปได้ถึงเพียงนี้ นี่ได้ไปถือเอาธรรมเนียมของอังกฤษซึ่งเหมาะแก่นิสัยอังกฤษมาใช้กับคนไทย ซึ่งไม่เหมาะกับนิสัยคนไทย จึงได้ไม่เรียบร้อย การยอมให้คนต่างคนมีความเห็นส่วนตัวได้นั้น เหมาะสำหรับนิสัยอังกฤษ เพราะเขาเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ ดังจะแสดงให้เห็นปรากฏได้ คือในขณะที่เมืองเขาสงบศึก เขาแบ่งเป็น ๔ คณะ ต่างฝ่ายต่างกล่าวโทษและว่ากันต่าง ๆ แต่พอเมื่อเกิดสงครามขึ้นมาแล้วสิ เขาทิ้งความแค้นแค้นกันได้หมดราวกับปลิดทิ้ง ในเวลานี้ไม่มีก๊กไม่มีคณะ มีแต่ ชาติอังกฤษ ซึ่งคิดตรงกันหมด ส่วนไทยเรามีนิสัยผิดกับอังกฤษ คิดเห็นไม่ได้อย่างเดียว และเข้าใจไม่ได้ว่าการที่ถั่งเถียงกันนั้นเขากระทำแต่เมื่อเป็นเวลาว่าง เข้าใจว่าเมื่อยอมให้แบ่งกันเป็นก๊กเป็นพวกแล้วก็แปลว่าเป็นอันแบ่งกันอยู่เช่นนั้นตลอดเวลา และถึงแม้ชาติไทยเราจะถึงที่คับแค้นปานใด ก็คงจะยังอนุญาตให้ไทยต่อไทยเชือดคอกันได้ตามอำเภอใจบุคคลทั้งสิ้น เมื่อความเข้าใจผิดมีได้เช่นนี้แล้วก็เครื่องแสดงให้แลเห็นชัดอยู่ว่า การคะเนนิสัยคนผิด อาจที่จะให้ผลร้ายได้เป็นอันมาก

เหตุฉะนั้นหวังใจว่า ต่อไปเบื้องหน้าผู้ที่มีหน้าที่บังคับบัญชาทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน จะเอาใจใส่ในทางสังเกตและรู้จักนิสัยคนดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นมาแล้ว เพราะเวลานี้ถึงเวลาแล้วที่จะรู้สึกโดยทั่วกันว่า เมืองเรตกอยู่ในที่ลำบากยากยิ่งกว่าแต่ก่อนเป็นอันมากจะปล่อยตามบุญตามกรรมไปเช่นแต่ก่อนหาได้ไม่

หลักราชการ : ๘. ความรู้จักผ่อนผัน

อันข้อนี้เป็นข้อสำคัญอัน ๑ ซึ่งปฏิบัติให้เหมาะได้ยากกว่าที่คาดหมาย เพราะฉะนั้นจึงมีผู้ที่ปฏิบัติให้ดีจริง ๆ ได้น้อย

คนโดยมากที่มีหน้าที่บังคับบัญชาคน ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน มักเข้าใจคำว่าผ่อนผันนี้ผิดกันอยู่เป็น ๒ จำพวก คือ จำพวก ๑ เห็นว่าการผ่อนผันเป็นสิ่งที่จะทำให้เสียระเบียบทางการไป จึงไม่ยอมผ่อนผันเลย และแปลคำผ่อนผันว่า "เหลวไหล" เสียทีเดียว อีกจำพวก ๑ เห็นว่าการใด ๆ ทั้งปวงควรจะคิดถึงความสะดวกแก่ตัวเองและบุคคลในบังคับบัญชาของตนเป็นที่ตั้ง จึงยอมผ่อนผันไปเสียทุกอย่าง จนเสียทั้งวินัยทั้งแบบแผนและหลักของการที่เดียวก็มี ทั้ง ๒ จำพวก เข้าใจผิดทั้ง ๒ จำพวก

จำพวกที่ ๑ ซึ่งอ้างตนว่าเป็นคนเคร่งในทางรักษาระเบียบแบบแผนนั้น แท้จริงถ้าใครตรงดุสีกหน่อยคงต้องแลเห็นได้ว่าการที่จะไม่ผ่อนผันเสียเลยนั้น บางคราวอาจจะทำให้ตนได้ผลหย่อนไปหรือถึงแก่เสียการทีเดียวก็ได้ ดูแต่เลนตรงสิ การที่แกตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้ว่าจะเดินให้ตรงเสมอไม่เลี้ยวเลยนั้น ที่จริงความตั้งใจของแกก็ดี แต่เพราะแกไม่ยอมผ่อนผันเลย พอแกเดินไปเจอะต้นตาลขวางอยู่กลางทาง และต้นตาลมันก็ไม่หลีกทางให้แก แกก็ปีนขึ้นไปจนต้องไปโหนโदงเตงเป็นลิงอยู่ และในที่สุดกว่าจะลงได้ ก็เป็นเหตุให้ควายข้างต้องเสียข้างไปตัว ๑ และคนหัวล้านต้องตายถึง ๔ คน เพราะตาเถรตรงแกคือ ไม่ยอมหลีกต้นตาลต้นเดียวไม่ใช่หรือ? การที่แกจะเดินหลีกต้นตาลไปต้นเดียวเท่านั้นไม่เห็นจะเป็นการเสียหายมากมายอะไรเลย เพราะถ้ายังคงปรารถนาจะเดินตรงไปอีกก็ยังมีไปได้ การที่แกไม่ยอมหลีกจึงต้องตัดสินว่าแกคือไม่เป็นเรื่องเลย เรื่องนิทานเถรตรงนี้เป็นตัวอย่างอันดีแก่ผู้ที่ไม่ยอมผ่อนผัน และควรคนที่อวดตนอยู่ว่าเป็นคนถือระเบียบเคร่งนั้นจะกำหนดจดจำใส่ใจไว้บ้างจะดีกระมัง

หรือว่าจะเห็นเรื่องนิทานเถรตรงที่เป็นเรื่องที่เขาแต่งเล่นจะไม่พอใจถือเอาเป็นอย่าง ก็ขอให้ลองนึกดูถึงทางการงานจริง ๆ บ้างก็ได้ เช่น ในตำรายุทธวิธีกำหนดไว้ว่า ในเวลาที่ยกเข้าโจมตีข้าศึก ให้แนวรบขยายแฉกระยะห่างจากกันเท่านั้น ๆ ก็ถ้าต่างว่าที่มันไม่มีพอจะขยาย หรือถ้าขยายแล้วจะไม่มีที่กำบังตัวทหาร จะไม่ผ่อนผันบ้าง ทหารมิถูกปืนตายเปล่าหมดหรือ?

ข้างฝ่ายจำพวกที่ ๒ ซึ่งเห็นความผ่อนผันเป็นของสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นนั้น ก็เหมือนคนซื้อลาในนิทานเอสปรกณัม ซึ่งเล่าเรื่องไว้ว่า ชายผู้ ๑ ไปซื้อลามาได้แล้ว ให้ลูกชายขึ้นขี่ลาเดินไปบ้านพบคนเดินสวนทางไปเขาพูดกันว่า "ดูแน่เด็กออกโตแล้วขึ้นไปขี่ลา ปล่อยให้พ่อต้องเดินเหนื่อยอยู่ได้" พ่อก็ไล่ให้ลูกลงไปแล้วตัวขึ้นขี่ลาเอง พบคนสวนไปอีกเขาพูดกันว่า "ดูแน่ ตานั่นใจตาจริง ๆ ปล่อยให้เด็กเดินไปได้ แกขี่ลาเสียคนเดียว" พ่อก็เรียกให้ลูกขึ้นไปขี่ลาด้วย จนพบคนเดินสวนไปอีกเขาพูดว่า "ดูแน่ คนอะไรไม่รู้ ข่างไม่รู้จักกรุณาแก่สัตว์เลย ลาตัวนิดเดียวดันขึ้นไปขี่อยู่ได้เป็น ๒ คน" ทั้งพ่อทั้งลูกเลยลงจากหลังลาช่วยกันหามลาไปบ้าน พอถึงบ้านคนเขาหัวเราะกันครืนร้องว่า "แน่, ดูอ้ายบ้าคุณี่สิ เอาลาเป็นนาย" เรื่องนี้พอจะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า การผ่อนผันตะบันไปนั้นไม่มีผลดีอันใด และในที่สุดก็มีแต่จะถูกเขาหัวเราะเยาะให้เท่านั้น

หลักราชการ : ๙. ความมีหลักฐาน

ข้อนี้เป็นข้อซึ่งไม่น่าจะเข้าใจยากแต่ดูก็มีคนเข้าใจน้อย หรือจะเป็นเพราะไม่มีใครจะได้สนใจใคร่ตรองนักก็อาจจะ เป็นได้ แท้จริงความมีหลักฐานเป็นคุณวิเศษอัน ๑ ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยบุคคลให้ได้รับตำแหน่งหน้าที่อันมีความ รับผิดชอบ และเมื่อได้รับแล้วจะเป็นเครื่องช่วยให้ได้มั่นคงอยู่ในตำแหน่งนั้นต่อไปอีกด้วย

คำว่าหลักฐานนี้คืออะไร?

บ้างก็แปลกันว่ามิเชื่อชาติสกุลสูง บ้างก็แปลว่ามีทรัพย์สินสมบัติบริบูรณ์ บ้างก็ว่ามีวิชาความรู้พอที่จะเลี้ยงตัวได้

ก็ถ้าเช่นนั้นผู้ใดที่เพิกเฉยภรรยาในสถานนั้น ๆ มิอันไม่มีที่หวังได้เลยหรือว่าจะเป็นผู้มีหลักฐาน ? ไม่ใช่เช่นนั้น เลย จริงอยู่ ชาติสกุล ทรัพย์สินสมบัติและวิชา เป็นแต่เครื่องประกอบเป็นอติเรกลาก และผู้มีชาติสกุลสูง หรือผู้มี ทรัพย์สินสมบัติ หรือมีวิชา แต่ถ้าไม่มีหลักฐานมั่นคงจริง ๆ แล้ว ก็อาจที่จะต้องตกต่ำหรือถึงแก่ความพินาศได้ ถ้า เช่นนั้นหลักฐานคืออะไรเล่า ? ตอบได้เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้ :-

(๑) มีบ้านเป็นสำนักมั่นคง คือไม่ใช่เที่ยวเกเรเกส แอบนอนซุก ๆ ซอก หรือเปลี่ยนย่านจากที่โน้น ไปที่นี้เป็นหลักลอย บ้านที่เป็นสำนักนั้นถึงแม้ตนจะมีได้เป็นเจ้าของก็ไม่ใช่ข้อเสื่อมเสียเกียรติยศอันใด จะอาศัย อยู่กับบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่หรือมูลนายอะไรก็ตาม แต่ต้องอยู่ให้เป็นที่เป็นทาง พอเมื่อมีความจำเป็นบัง เกิดขึ้นก็ให้เขาตามพบเป็นพอแล้ว ถ้าไปเที่ยวระเหระหนอยู่แห่งโน้นแห่งนี้บ้าง ถึงแม้ว่าจะเคยว่าเป็นโสดแค้น ไม่มีใครเป็นนายก็จริง แต่ต้องไม่ลืมว่าพวกคนจรจัดที่มันไปเที่ยวนอนอาศัยศาลาวัดมันก็เป็นโสดแค้น เหมือนกัน แต่ใครจะเรียกมันว่าเป็นคนมีหลักฐานบ้างหรือ ?

(๒) มีครอบครัวอันมั่นคง คือมีภรรยาเป็นเนื้อเป็นตัวซึ่งจะออกหน้าออกตาไปวัดไปวาได้ ไม่ใช่หา หญิงแพศยามาเลี้ยงไว้สำหรับความพอใจชั่วคราว และไม่ใช่เมียแต่ด้วยความมุ่งหมายจะปกอลอก เอาทรัพย์สิน สมบัติของหญิงแล้วจะทิ้งไปหาใหม่ การมีเมียไม่ควรที่จะเห็นเป็นของง่าย ๆ หรือของสำหรับความพอใจชั่วคราว ควรคิดหาผู้ที่จะได้เป็นคู่ชีวิตและฝากเหย้าเฝ้าเรือนเป็นหูเป็นตาแทนตัวในเมื่อตัวต้องไปทำการงาน ดังนี้ จึงจะเรียกว่ามีครอบครัวเป็นหลักฐาน ผู้ที่มีภรรยาเป็นหลักฐานยอมเป็นศรีแก่ตัวและเป็นที่น่าไว้วางใจ เพราะ อย่างไรก็ตาม ก็จำเป็นต้องนึกถึงบุตรภรรยา นอกจากตนเองจะประพฤติเหลวไหลไปก็ไม่สู้หนัก แต่ผู้ที่มีเมียไม่เป็น หลักฐานยอมมีแต่หนทางที่จะพากันไปสู่ความพินาศฉิบหาย จึงไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ

(๓) ตั้งตนไว้ในที่ชอบ คือไม่ประพฤติเป็นคนสามะเลเทเมา สุขฝืนกินเหล้า หรือเป็นนักเลงเล่นเบี้ย และเล่นผู้หญิง ซึ่งล้วนเป็นอบายมุขบ่อเกิดแห่งความพินาศฉิบหายทั้งสิ้น ผู้ที่ประพฤติเป็นนักเลงต่าง ๆ มักพอใจ อ้างว่าเอาอย่างฝรั่ง แต่จะต้องถามว่าฝรั่งอะไร? เพราะฝรั่งมิใช่จะดีทั้งหมดก็หาไม่ได้ ถ้าฝรั่งเป็นคนดีทั้งหมดแล้ว ที่เมืองฝรั่งคงไม่ต้องมีคุกตะราง แต่ที่คุกตะรางก็มีอยู่บริบูรณ์ทุกแห่งและไม่ใช่อยู่ว่างเปล่าด้วย มีนักโทษเต็ม ๆ ไปทุกแห่ง ถ้าใครเข้าใจว่าการอ้างว่า เอาอย่างฝรั่งเป็นเครื่องแก้ตัวพอแล้วสำหรับจะประพฤติสามะเลเทเมาแล้ว ก็นับว่าเขาใจผิด ไม่เชื่อถามฝรั่งดี ๆ เขาดูเถิด

ยกมากล่าวแต่โดยย่อพอสังเขปเท่านั้น ก็เพียงพอแล้ว และถ้าได้ตรงต่อไปสักหน่อยก็จะเข้าใจว่าความมีหลักฐานนั้นคืออะไร และจะแลเห็นได้ว่าแท้จริงทุก ๆ คนมีโอกาสเท่า ๆ กันที่จะกระทำตนให้เป็นผู้มีหลักฐาน แต่ถ้าใครไม่ถือโอกาสอันนั้นแล้ว แม้ว่าต้องเสียเปรียบผู้ที่เขาได้พยายามแล้วจะโทษใครไม่ได้เลยนอกจากตนเอง

หลักราชการ : ๑๐. ความจงรักภักดี

นี่เป็นคุณวิเศษอัน ๑ ซึ่งได้มีผู้อธิบายมามากแล้วเป็นอเนกประการและด้วยนัยต่าง ๆ นานา เพราะฉะนั้น ในที่นี้ไม่จำเป็นจะต้องกล่าวให้ยืดยาวและถ้าจะกล่าวให้ยืดยาวไปก็คงจะต้องซ้ำข้อความที่ใคร ๆ ได้กล่าวมาแล้วบ้าง แต่ครั้งจะไม่กล่าวถึงเสียทีเดียวก็จะเป็นการบกพร่องไป เพราะความจงรักภักดียอมเป็นคุณอันวิเศษอัน ๑ ซึ่งพึงแสวงในตัวบุคคลที่จะได้รับมอบให้กระทำการในหน้าที่ผู้บังคับบัญชาคนแล้วก็ยิ่งเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งขึ้น

ความจงรักภักดีแปลว่าอะไร ?

แปลว่า **"ความยอมสละตนเพื่อประโยชน์แห่งท่าน"** คือถึงแม้ว่าตนจะต้องได้รับความเดือดร้อนรำคาญ ตระก่าลำบากหรือจนถึงต้องสิ้นชีวิตเป็นที่สุด ก็ยอมได้ทั้งสิ้น เพื่อมุ่งประโยชน์อันแท้จริงให้มีแก่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ผู้ที่จะยอมเสียสละเช่นนี้ได้โดยมิได้รู้สึกเสียตายเลยต้องเป็นผู้ที่ถึงแล้วซึ่งความรุ่งเรืองชั้นสูง จึงจะเข้าใจซึ้งซาบว่าตนของตานั้น แท้จริงเปรียบเหมือนปรมาณู ผงก้อนเล็กนิดเดียว ซึ่งเป็นส่วน ๑ แห่งภูเขาใหญ่ อันเราสมมตินามเรียกว่าชาติ และถ้าชาติของเราแตกสลายไปเสียแล้ว ตัวเราผู้เป็นผงก้อนเดียวนั้นก็จะต้องล่องลอยตามลมไป สุดแต่ลมจะหอบไปทางไหน เมื่อเข้าใจเช่นนี้โดยแน่ชัดแล้ว จึงจะเข้าใจได้ว่า แท้จริงราคาของตานั้นที่มีอยู่แม้แต่เล็กน้อยปานใด ก็เพราะอาศัยเหตุที่ยังคงเป็นส่วน ๑ แห่งชาติ ซึ่งยังเป็นเอกราชไม่ต้องเป็นข้าใครอยู่เท่านั้น และเพื่อเหตุฉะนี้ ผู้ที่เข้าใจจริงแล้วจึงไม่รู้สึกเลยว่า การเสียสละส่วนตัวใด ๆ จะเป็นข้อควรเป็นห่วงหวน นี่เป็นความจงรักภักดีแท้จริง**และความจงรักภักดีแท้จริงนี้เอง คือความรักชาติ ซึ่งคนไทยสมัยใหม่พอใจพูดอยู่จนติดปาก แต่ซึ่งหาผู้เข้าใจซึ้งซาบจริงได้น้อยนัก** ขอความแสดงความคุณวิเศษ ๑๐ ประการ ซึ่งกล่าวมาแล้วนี้ได้กล่าวมาโดยย่อ พอเป็นเครื่องเตือนใจผู้ที่ตั้งหน้าจะทำการให้เป็นคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองโดยแท้จริงไม่ใช่รักชาติแต่ปากหวังใจว่าข้อความที่แสดงมาแล้วนี้ จะพอแสดงให้เห็นว่า แท้จริงผู้ที่จะเป็นใหญ่ หรือมีตำแหน่งหน้าที่มั่นคงจริงแล้ว จะอาศัยแต่ความรู้วิชาอย่างเดียวเท่านั้นหาพอไม่ และเพราะเหตุที่มีผู้มักเข้าใจว่าผิดในข้อนี้ จึงมีผู้ต้องรับความไม่พอใจอยู่บ้าง แต่ถ้าแม้ผู้อ่านหนังสือนี้ใช้วิจารณ์ญาณไตร่ตรองดูให้ดีแล้ว หวังใจว่าจะช่วยกันเพราะความเห็นในทางที่ถูกที่ควรขึ้นบ้าง เชื่อว่าคงจะเป็นคุณประโยชน์แก่เราและท่านทั้งหลาย ผู้ที่มีความมุ่งดีต่อชาติไทยอยู่ด้วยกันทุกคนนั้น เป็นแน่แท้ ๆ

(พระบรมนามาภิไธย) วชิราวุธ ปร.

สนามจันทร์

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๗